

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА

ДІХТЯРЕНКО СВІТЛАНА ЮРІЇВНА

УДК 159.922.7: 053.6

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ
СТУДЕНТАМИ СУЧАСНИХ ПІСЕНЬ**

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в лабораторії психології творчості Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України

Науковий керівник

доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України
Моляко Валентин Олексійович, Інститут психології ім. Г.С. Костюка
АПН України, лабораторія психології творчості, завідувач

Офіційні опоненти:

доктор психологічних наук, професор **Симоненко Світлана Миколаївна**,
Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського МОН
України, кафедра педагогічної та вікової психології, завідувач;

кандидат психологічних наук, доцент **Міщиха Лариса Петрівна**, Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника, кафедра соціальної психології, доцент

Захист відбудеться 11 червня 2009 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої
ради К 26.453.02 в Інституті психології ім. Г.С. Костюка АПН України за адресою: 01033,
Київ – 33, вул. Паньківська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту психології ім. Г.С. Костюка
АПН України.

Автореферат розісланий 11 травня 2009 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.М. Третяк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Упродовж останнього часу у психологічній літературі панівне місце починають займати питання духовності особистості та її виховання, духовності, як початку, що безпосередньо пов'язаний із творчо-перетворювальним способом її буття у світі культури, відповідальним вибором нею цінностей як регуляторів власної поведінки і життєдіяльності загалом.

Їх актуальність зумовлюється станом сучасного українського суспільства, який супроводжується глибокою кризою духовності, що охопила всі сторони духовно-моральної екзистенції людини (Г.О. Балл, М.Й. Боришевський, В.В. Знаков, С.Б. Кримський, В.І. Ксенофонов, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьов, В.А. Роменець, М.В. Савчин).

Нова соціально-економічна ситуація, що склалася у нашому суспільстві останніми десятиліттями, характеризується активним впровадженням у суспільну свідомість масової культури, основним споживачем якої є студентська молодь. Властиве для цієї категорії прагнення до самовираження, оригінальності створює сприятливий ґрунт для „полегшеного” сприймання і перетворення останніми художнього змісту продуктів культури у доступну і легку можливість усунутися від буденних проблем і життєвих негараздів. При цьому цілком евідентно, що у складі різноманітних відгалужень масової культури пісенний жанр справляє на художній розвиток студентства вельми вагомий вплив.

Поміж тим, у практиці професійно-педагогічної підготовки майбутнього спеціаліста й дотепер панує традиційна модель навчання, яке спирається головним чином на модель технократичного способу мислення розсудково-емпіричного типу, що чинить негативний вплив на рівень художнього, ширше – духовного розвитку майбутнього фахівця, а отже і на рівень його професіоналізму загалом.

Зауважимо, що на необхідність удосконалення процесу розвитку особистості на засадах принципів гуманізму й гуманітаризму в літературі останнього часу не бракує посилянь, проте в контексті психологічних розробок ця проблема залишає чимало відкритих питань, які, з нашого погляду, є найбільш актуальними. У складі останніх можна послатися на такі, як специфіка інтеріоризації студентською молоддю пісенного тексту, зв'язку останнього із творчим потенціалом суб'єкта сприймання, його фаховою належністю, із типологічними особливостями декодування сенсу пісні залежно від її жанрової приналежності і т. ін.

Уразливим залишається й питання розроблення ефективних засобів діагностики та оптимізації художнього (естетичного) мислення майбутнього педагога у процесі його професіоналізації і подальшої професійно-педагогічної діяльності.

Виходячи з актуальності зазначеної проблеми, недостатнього розроблення її у сучасній психологічній літературі було визначено тему дисертаційного

дослідження „Психологічні особливості розуміння студентами сучасних пісень”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України у руслі теми лабораторії психології творчості „Психологічні особливості творчої діяльності в складних та екстремальних умовах”. Номер держреєстрації 01001U000072, поз.V.18. Тема дисертації затверджена вченою радою Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України (протокол № 12 від 2 грудня 2002 р.) й узгоджена з координаційною Радою АПН України (протокол № 10 від 24 грудня 2002 р.)

Об'єктом дослідження виступає процес розуміння пісенного тексту.

Предметом дослідження є психологічні особливості розуміння студентською молоддю пісенного тексту.

Мета дослідження: з'ясувати специфіку розуміння студентською молоддю пісенного тексту і на цій основі визначити психолого-педагогічні засоби його оптимізації.

Відповідно до предмета і мети дослідження було висунуто такі **гіпотези:**

- розуміння пісенного тексту залежить як від його змісту, який презентується суб'єкту в певних ситуаціях сприймання, так і від способів реконструкції цього тексту, що склалися в індивідуальному досвіді суб'єкта;
- адекватне розуміння пісенного тексту уможлиблюється за умови наявності у суб'єкта виразної настанови на осенсовування його змістової домінанти;
- припускається, що у переліку чинників індивідуально-типологічних особливостей процесу розуміння фахова належність може розглядатися як неодмінна його складова;
- повноцінне розуміння ядерного денотату пісенного тексту може бути досягнуте шляхом застосування спеціального засобу впливу, зокрема в формі творчого тренінгу;
- як особливий психолого-педагогічний засіб актуалізації потреби особистості у саморозвитку й самоздійсненні творчий тренінг постає водночас в якості засадничого принципу і механізму трансформації рецептивного способу сприймання у творчо-перетворювальний.

Перевірка гіпотез дослідження та досягнення мети передбачали розв'язання таких **завдань:**

1. На підставі аналізу й узагальнення наявного у психолого-педагогічній літературі дотичного до досліджуваної проблеми матеріалу визначити провідні підходи до осмислення феномену розуміння загалом, пісенного тексту зокрема.

2. У ході пілотажного дослідження дібрати й верифікувати необхідний і достатній комплекс психодіагностичних методик і прийомів якісно-кількісного оброблення отриманих даних.

3. Емпіричним шляхом встановити актуальний рівень розуміння досліджуваними студентського віку пісенного тексту залежно від його жанрової належності і форми трансляції.

4. Здійснити класифікацію провідних типів розуміння пісенних текстів та їхні корелятивні зв'язки з особистісними утвореннями особистості.

5. На основі отриманих на етапі констатації даних розробити і зреалізувати робочу програму творчого тренінгу.

6. Здійснити підсумкове узагальнення результатів зіставного аналізу продуктивності розробленої програми і накреслити перспективні шляхи впровадження їх у практику діяльності психологічної служби вищої ланки.

Методологічну основу дослідження склали: загальнопсихологічні положення про сутність, розвиток та закономірності становлення особистості (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, О.Г. Асмолов, Г.О. Балл, М.Й. Боришевський, В.А. Брушлинський, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн) загалом, на етапі професійної підготовки у закладах вищої освіти (Л.В. Долинська, О.М. Волкова, О.К. Дусавицький, М.М. Заброцький, Л.М. Мітіна, М.В. Савчин, В.А. Семиченко) зокрема; теоретико-методологічні засади психології творчості (А.В. Брушлинський, О.М. Матюшкін, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьов, В.А. Роменець, С.М. Симоненко), психологічні теорії процесу розуміння (В.В. Знаков, А.Б. Коваленко, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, О.К. Тихомиров, Н.В. Чепелева); психологічні теорії тексту (А.В. Брудний, М.М. Бахтін, Т.М. Дрідзе, Ю.М. Лотман, Н.В. Чепелева); теоретичні узагальнення та прикладні аспекти, що містяться в мистецтвознавчій літературі (М.М. Бахтін, В.Б. Блок, Л.С. Виготський, М.Б. Глогов, А.Я. Зись, А.А. Мелік-Пашаєв, Ю.У. Фохт-Бабушкін, І.Я. Франко), а також сучасні підходи до змісту і форм актуалізації творчого потенціалу особистості (В.О. Моляко).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у роботі були застосовані методи теоретичного (зіставлення, систематизація, класифікація, узагальнення) та емпіричного дослідження. На різних етапах емпіричного дослідження добирався і використовувався комплекс методів і прийомів, що включав спостереження, опитування (у формі анкетування, інтерв'ю, бесіди), аналіз продуктів діяльності, експертне оцінювання, індивідуальні та групові техніки, спрямовані на оптимізацію процесу розуміння загалом, пісенного тексту зокрема.

Отримані дані піддавалися кількісному аналізу з подальшою їх якісною інтерпретацією і змістовним узагальненням. Статистичне оброблення даних та графічна презентація результатів здійснювалися за допомогою персонального комп'ютера на базі пакету статистичних програм SPSS 12.0.

Організація й експериментальна база дослідження. Дослідження здійснювалося на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Загальна кількість досліджуваних становила 147 осіб, серед них 30 студентів музичного відділення, 65 – гуманітарних і 52 – технічних спеціалізацій. Із них 85 осіб склали контрольну групу і 62 особи – експериментальну.

Дослідження здійснювалося впродовж 2002–2006 рр.

На першому етапі (2002 р.) були визначені теоретико-експериментальні

підходи до порушеної проблеми, конкретизовані методи та загальна стратегія дослідження.

На другому етапі (2003–2004 рр.) на базі розробленої психологічної моделі шляхом констатувального дослідження з використанням комплексу психодіагностичних методів і прийомів встановлено актуальний рівень розвитку та особливості процесу розуміння пісенних текстів досліджуваними вибірками, визначено загальну стратегію програми формувальних впливів.

На третьому етапі (2005–2006 рр.) здійснювалась апробація та верифікація результатів, одержаних за допомогою зазначеної програми, сформульовано висновки, накреслено шляхи практичного впровадження отриманих результатів.

Надійність і вірогідність результатів дослідження забезпечувалися використанням надійних і валідних діагностичних методик, поєднанням якісного і кількісного аналізу емпіричних даних, репрезентативністю вибірки та застосуванням методів математичної статистики з залученням сучасних програм оброблення даних.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що в ньому:

- виявлено, що процес розуміння пісенного тексту принципово не редукується до простої сукупності компонентів, що належать до його складу, але детермінується взаємопов'язаною єдністю загальних і особливих факторів (настанови, диспозиції, контекст, досвід діяння суб'єкта в культурі) як ключових чинників їх інтеграції;

- встановлені і пояснені корелятивні зв'язки між провідними формами настанов суб'єктів до пісенного жанру (інтерпретаційної, прагматичної, чуттєвої, резонансної і консервативної) і типами розуміння останнього (продуктивним, розсудково-емпіричним, емоційно-образним, ідентифікаційним і ригідним);

- доведено, що оволодіння досліджуваними відповідними стратегіями експлікації смислової структури (денотату) пісенного тексту постає основним механізмом актуалізації таких психологічних утворень (потреба у саморозвитку, внутрішній локус контролю, емпатійність), які складають неодмінну передумову самоздійснення особистості як суб'єкта творчої (перетворювальної) діяльності;

- вперше на засадах стратегіального підходу теоретично доводиться та експериментально обґрунтовується продуктивність застосування творчого тренінгу як особливого засобу оптимізації процесу розуміння загалом, пісенного тексту зокрема.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що отримані у ньому результати можуть бути використані з метою оптимізації процесу розуміння загалом, пісенного тексту зокрема. Розроблені в даному дослідженні методичні прийоми діагностики дозволяють виявити актуальний рівень розвитку процесу розуміння, що відкриває можливість вчасної його фіксації, відтак і здійснювати безпосередньо у навчальному процесі відповідні регулятивні впливи.

Розроблена у дослідженні програма оптимізації процесу розуміння входить до змісту курсів загальної психології, психології творчості та психології спілкування, які викладаються автором на гуманітарних і технічних факультетах Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Особистий внесок здобувача. У наукових статтях і тезах, написаних у співавторстві, доробок здобувача полягає у визначенні загальної ідеї, теоретичному аналізі проблеми, узагальненні експериментальних даних, формулюванні висновків. Подані у дисертації результати теоретичних і практичних досліджень та висновки належать виключно автору.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Головні положення та результати наукового дослідження доповідалися і були схвалені:

- на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Формування гуманістичного світогляду учителя” (Умань, 2001);
- на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Підготовка вчителя до впровадження нових технологій навчання у малокомплектній школі” (Київ, 2004);
- на Першій Міжнародній науково-практичній конференції „Науковий потенціал світу’2004” (Дніпропетровськ, 2004);
- на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Творчий потенціал особистості: проблеми розвитку та реалізації” (Київ, 2005), а також на засіданнях лабораторії психології творчості Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України.

Теоретичні положення та практичні результати впроваджено у програму курсу загальної психології, психології творчості та психології спілкування (розділи «Психологія розуміння», «Психологія мистецтва», «Психологія творчого мислення», «Проблеми психології мистецької діяльності») Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 410/03 від 10.11.2008 р.), Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників (довідка № 674 від 20.11.2008 р.), а також Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1172/01 від 29.10.2008 р.).

Публікації. Зміст та результати дисертаційного дослідження відбито у 17 публікаціях. Із них 6 – у фахових виданнях, включених до списку, затвердженого ВАК України.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 206 найменувань (17 стор.) та додатка (50 стор.). Основний зміст дисертації викладено на 171 сторінці. Повний обсяг дисертації – 238 сторінок. Робота містить 18 таблиць та 3 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання дослідження, його об’єкт, предмет та методологічні основи, висвітлено наукову новизну і теоретичне значення роботи, а також практичну значущість

отриманих результатів, визначено гіпотезу, наведено дані про апробацію і впровадження одержаних результатів дисертаційного дослідження у практику.

У **першому розділі** – “Феномен розуміння як предмет психолого-педагогічного аналізу” – викладено результати аналізу літературних джерел з досліджуваної проблеми, проаналізовано й узагальнено провідні напрямки та підходи до її вивчення, розроблено концептуальну модель, процедуру та засоби емпіричного дослідження.

На основі значного корпусу відповідних джерел показано, що проблема розуміння, попри значний досвід її дослідження, залишається до сьогодні найбільш ваговою й актуальною не лише в галузі психології, але і в системі людинознавства загалом.

Визначено, що феномен розуміння має найширший простір його осмислення, а також спроб утілення продукту цього рефлексування в міждисциплінарний контекст як реальність, що проймає увесь універсам людського буття, як фундаментальну умову і спосіб буття людини у світі тощо.

У розділі констатується, що у психології і дотичних до неї дисциплінах існує значний за обсягом корпус літератури, присвячений як загальним питанням проблеми розуміння (В.В. Знаков, В.П. Зінченко, А.Б. Коваленко, Ю.К. Корнілов, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, С.Л. Рубінштейн, О.К. Тихомиров, Н.В. Чепелева), так і частковим її аспектам, передусім в галузі дослідження тексту і текстової діяльності (А.А. Брудний, Т.М. Дрідзе, О.О. Леонт'єв, Н.В. Чепелева).

Зазначається, що у процесі дослідження природи, структури, змісту і функції розуміння основним предметом аналізу постають наукові та навчальні тексти (Н.А. Ваганова, Ю.А. Гулько, Л.І. Романовська). При цьому не останнє місце у складі наявних підходів до аналізу (психологічного, семіотичного, семіосоціопсихологічного) згаданих текстів посідають питання про особливості розуміння (декодування) найрізноманітніших за своїм змістом і призначенням художніх (літературних) (М.М. Бахтін, Л.К. Балацька, С.Т. Вайсман, Л.Г. Жабицька, Г.Г. Гранік, Т.В. Косма, М.В. Петриняк, Т.В. Рубцова, Л.С. Славіна) і музичних текстів (Л.Л. Бочкар'єв, О.С. Дікуша, В.В. Медушевський, О.Г. Костюк, С.І. Науменко, В.І. Петрушин, Г.С. Тарасов, Б.М. Теплов). Чільне місце посідає і проблема розуміння суб'єктом образотворчого і хореографічного мистецтва (Н.Н. Волков, В.А. Гуружапов, І.М. Поклад, О.О. Семак, С.М. Симоненко).

Не бракує у психології і спроб з'ясувати механізм сприймання й розуміння поетичного тексту (В.Ю. Блудов, Ю.П. Крупник, Ю.М. Лотман, В.О. Моляко) та його вікових особливостей (Ю.Л. Львова, Н.Н. Молдавська, Л.Ф. Обухова, С.І. Орлова, Н.Л. Победіна, І.О. Синиця).

Констатується, що осмислення проблеми розуміння відбувається по-різному у відмінних дослідженнях: як складова комунікативного акту (Г.В. Грінченко, Л.П. Міщиха), як спосіб і умова буття як такого (М.М. Бахтін, В.О. Горянїна), як стан свідомості і результат пізнавальної діяльності (А.А. Брудний, Л.Л. Гурова), як процес, спрямований на з'ясування сутності

явища, як аналітико-синтетичний процес, як продукт інтерпретації (А.М. Подшибякін), як процес розв'язання задач (А.Б. Коваленко, Г.С. Костюк, Л.А. Мойсеєнко, О.К. Тихомиров), як процес смислоутворення (Д.О. Леонт'єв), як творчий потоковий процес (В.О. Моляко). Така різноманітність може бути пояснена як певною ізолюваністю відповідних галузей, так і значною складністю цього об'єкта дослідження. При цьому розбіжності у вирішенні (теоретичному й змістовному) вказаної проблеми торкаються ледь не усіх аспектів, щоправда за виключенням визнання її актуальності і необхідності у подальшому пошуку її ефективних рішень. Як міждисциплінарна ця проблема потребує і відповідного підходу до її аналізу, вибору тієї чи іншої дослідницької домінанти.

Здійснений у розділі під даним кутом зору аналіз і узагальнення відповідних джерел дозволив виокремити у найзагальнішій формі три найпоширеніших підходи, які припустимо позначити як об'єктні, суб'єкт-об'єктні і суб'єктні.

У руслі першого пріоритет надається головним чином семантичному аналізу об'єкта (письмовий текст, ситуації). Розуміння в такому разі корелюється із об'єктом як носієм мовного знаку і розглядається як мисленнєва процедура із певними когнітивними складовими, а отже, як розуміння–умовивід.

Об'єктом другого (суб'єкт-об'єктного) підходу також виступають різноманітні тексти (в тому разі і художні), проте, на відміну від першого, продуктом розуміння постають смислові зв'язки (концептуалізація, смислові домінанти чи моделі, оперування денотатами), процес породження індивідуального сенсу.

Процес розуміння розглядається як процес і продукт утворення у свідомості реципієнта перетворювальної форми інформаційної (значеннєвої) моделі тексту у найширшому його розумінні.

Відповідно до третього підходу розуміння подається як екзистенційний феномен, як ставлення суб'єкта до іншого і до самого себе (саморозуміння), отже, як результат оцінки суб'єктом продукту розуміння.

У підсумку розділу відзначається, що, якщо у теоретичному аспекті питання про особливості сприймання, розуміння й інтерпретації найрізноманітніших продуктів мистецької діяльності є відносно повно вивченим, то в експериментальному плані процедура операціоналізації поняттєвого поля таких новостворюваних галузей психології, як „поетична антропологія” (В.П. Зінченко) і „поетична психологія” (В.О. Моляко) перебуває у зародковому стані.

Поміж тим, є всі підстави припустити, що використання досвіду застосування відомих прийомів діагностики й розвитку творчого потенціалу особистості загалом, за допомогою творчого тренінгу зокрема, може стати продуктивним кроком на шляху до прикладного навантаження згаданих галузей, відтак і до усунення психологічною наукою питань, що залишаються на сьогодні у полоні абстрактних розмірковувань і нестримних спекуляцій.

Беручи до уваги наведене вище, в основу даного дослідження покладений категоріальний апарат теорії творчості, оскільки останній охоплює низку понять, що містять у своїй єдності, зокрема, настанов, особистісних диспозицій і т. і., необхідний пояснювальний потенціал і прикладні можливості.

Спроба емпіричної верифікації наведеного припущення і складає зміст наступних розділів даного дисертаційного дослідження.

У **другому розділі** – *“Організація та засоби емпіричного дослідження”* – подається загальна процедура організації дослідження, обґрунтовується комплекс застосовуваних методів і прийомів, наводяться результати аналізу масиву даних, отриманих на етапі констатувального експерименту.

Емпіричне дослідження здійснювалося на базі Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. Вибірку досліджуваних склали студенти вказаного університету. Загальна кількість досліджуваних становила 147 осіб. Серед них 30 студентів музичного відділення, 65 – гуманітарних і 52 – технічних спеціалізацій. Із них 85 осіб склали контрольну групу і 62 особи – експериментальну.

Дослідження здійснювалося впродовж 2002–2006 рр.

Методичний апарат констатувального етапу дослідження добирався з огляду сформульованого у теоретичній частині уявлення про розуміння як цілісне утворення, що постає внаслідок досвіду взаємодії особистості зі світом мистецтва, відповідної до нього настанови, а також рівня сформованості когнітивних і емоційних структур пристрасного відображення і моделювання художньої картини світу.

Релевантними, з огляду поданого вище уявлення, були визнані наступні діагностичні засоби.

Модифікований нами опитувальник В.С. Аванесова. Зміст модифікації полягав у переформулюванні запитань, метою яких було визначення місця пісенного жанру в ієрархії інших видів мистецтва, а також конкретного змісту настанов особистості щодо того чи іншого окремо взятого жанру пісенного твору. Додатковим до згаданого інструментом визначення настанови особистості до пісні як особливого жанру мистецтва слугував асоціативний експеримент.

Оскільки питання щодо наукового статусу методу психосемантики і валідності даних, що отримуються за його допомогою, залишається дискусійним, так само, як і питання про статус і валідність якісних методів у психології загалом, ми визнали за необхідне звернутися до розроблення варіанту опитувальника, який дозволяє отримувати кількісні характеристики особливостей розуміння досліджуваними пісенного твору з одного боку, і який слугує водночас критерієм зовнішньої валідності з іншого. В такому разі ми отримуємо можливість поєднання описового (дескриптивного) і каузального (пояснювального) підходів, відтак і сприятливу можливість задоволення принципу об'єктивності.

Особливості розуміння досліджуваними доволіно визначеного ними переліку пісенних текстів, яким надавалася перевага, діагностувалися шляхом

контент-аналізу змісту обґрунтувань ними того чи того вибору. Отримані результати аналізу індивідуальних протоколів були покладені нами в основу розроблення і перевірки на відповідність наявним психометричним вимогам самооцінкової шкали, яка дозволяла класифікувати специфіку і розуміння заданих експериментатором пісенних текстів різної жанрової належності (загалом 22 пісенних тексти).

Актуальний рівень сформованості особистісних складників, якими, як припускалося, забезпечується успішність декодування особистістю сенсової зверненості пісенного тексту, фіксувався за допомогою опитувальника Дж. Роттера рівня суб'єктивного контролю, тесту смисложиттєвих орієнтацій (Д.О. Леонтьєва), опитувальника емпатії (О.П. Саннікова), опитувальника потреби у самореалізації, а також тесту-опитувальника творчого потенціалу (О.І. Тушканової). З метою попередження деформації сприймання пісенного твору особами із підвищеною тривожністю (Т.С. Князева) в якості допоміжної використовувалася шкала ситуативної (реактивної) тривожності (Ч.Д. Спілбергера, Ю. Ханіна).

У підсумку якісно-кількісного (факторного, кластерного, дискримінаційного) оброблення всього масиву даних було виокремлено п'ять форм настанов особистості до змісту пісенного твору, зокрема, інтерпретаційної, формально-логічної (прагматичної), чуттєвої (гедоністичної), резонансної і консервативної, корелятами яких відповідали п'ять типів розуміння пісенного тексту – конструктивний (творчий), розсудково-емпіричний, емоційно-образний, ідентифікаційний і ригідний.

Подальша процедура факторизації дозволила встановити факт усталеної констеляції особистісних змінних, властивих встановленим типам.

Відповідно до психологічного змісту отриманої для досліджуваних із конструктивним типом розуміння констеляції факторних навантажень конструктивний тип постає детермінаційним фактором, який структурує як первинну настанову, так і низку змінних наступної ієрархії: творчий потенціал, потреба у саморозвитку, локус контролю Я, інтернальність в галузі досягнень, емоційна емпатія, мета у житті. Сенсовий зміст зазначених показників досліджуваних цього типу дозволяє схарактеризувати останніх як таких, що виявляють належний рівень здатності до позатекстового схоплення вихідної ідеї пісенного тексту, що супроводжується виразною схильністю до рефлексії власних досягнень, доволі високим самоконтролем і проявом творчої активності, потребою у самореалізації і емпатійності.

Взаємозв'язок зазначених складових підтверджується і відповідними величинами корелятивних взаємозв'язків, зокрема між фактороутворювальним показником (тип розуміння) і потребою у самореалізації (0,64), локус контролю Я (0,61), інтернальністю в галузі досягнень (0,58), творчим потенціалом (0,77) і загальним показником емпатії (0,68).

Отже, психологічною характеристикою цього типу постає наявність виразних творчих можливостей і загальної емпатії, а також потреби у саморозвитку за наявністю доволі високого рівня сформованості суб'єктивного

контролю над власними досягненнями і власним Я як особистісності, що здатна скеровувати власну діяльність згідно із усвідомлюваною метою і сенсом життя.

Змістовий інваріант в структурі показників досліджуваних із розсудково-емпіричним типом розуміння склали два показника інтернальності (загальна і в галузі виробничих відносин), два показника емпатії (когнітивної і загальної), потреба у самореалізації і два показника смисложиттєвих орієнтацій (локус контролю життя, процес життя).

Кореляційний аналіз вказаних показників виявив доволі слабкий (проте значущий) зв'язок між даним типом і потребою у саморозвитку (0,37) і доволі високі кореляції із когнітивною емпатією (0,67), локусом контролю життя (0,64) і його процесом (0,66).

За психологічним змістом отриманих зв'язків досліджуваних цього типу доречно характеризувати як таких, яким властивий повний рівень сформованості потреби у саморозвитку, спрямованість на з'ясування природи того чи того явища, на пошук раціональних аргументів їх пояснення, задоволеність емоційною насиченістю життя, осмислення пісенного тексту відбувається в контексті поточного соціокультурного моменту.

Центр семантичного простору показників досліджуваних із емоційно-образним типом розуміння утворює спрямованість на емоційно-образну насиченість пісенного тексту, яка виконує роль фільтру, зокрема, за критерієм відповідності-невідповідності пісенного тексту його призначеності і змістовності.

Належність до цього типу корелює із показником емоційної емпатії (0,72), на мінімальному рівні (0,28) із творчим потенціалом (0,31), схильністю до самореалізації і прагненням надати поточному перебігу життєвих ситуацій позитивної емоційної забарвленості.

Досліджуваним із ідентифікаційним типом розуміння властива доволі розвинена здатність до контролю власних дій у процесі міжособистісного спілкування, викликати до себе прихильне ставлення з боку інших, про що свідчить найвищий з-поміж всіх наведених вище показник кореляції (0,84), висока здатність до співпереживання (0,76), задоволеністю наявним станом досягнень (0,64), водночас і негативний зв'язок із станом власної творчої активності (-0,32).

Чинником роздумів над змістом пісенних текстів слугує суб'єктивна оцінка останніх виключно з огляду їх узгодження із змістом самопрезентації Я і функцією мистецтва загалом (зокрема як джерела відображення найглибших сфер душевної організації людини). Змістовою спрямованістю носіїв цього типу є пошук об'єкта ідентифікації, який досягається, на їхню думку, природним чином, а будь-яке докладання для цього спеціального зусилля (творчої активності) може перетворити процес такого пошуку у вирішенні задачі задоволення певним очікуванням соціуму щодо бажаного об'єкту ідентифікації.

Прагнення до буквального відтворення семантики пісенного тексту на фоні негативного зв'язку із проявами емпатії (- 0,49) і позитивного в галузі

невдач (0,44) і задоволеністю поточною ситуацією життя (0,38) за відсутності взаємозв'язку із потребою у самореалізації та рівнем вияву творчого потенціалу притаманне представникам ригідного типу.

Констатовано, що за кількісним складом носії полярних типів складають 9,5% і 5,8% від загальної вибірки, в той час як найвищий відсоток припадає на емоційно-образний (38,8%) і розсудково-емпіричний типи (30,6%). Встановлено, що даний розподіл має місце і в групах досліджуваних різної фахової належності (гуманітарії, техніки, музиканти), що дало нам підстави інтерпретувати цей факт як такий, якому можна надати статус інваріанти.

З метою доведення висунутого припущення щодо продуктивності психологічної технології стратегіальної концепції творчості як засобу оптимізації процесу розуміння була утворена методом навпіл група досліджуваних (62 особи), яка надалі йменувалася експериментальною, тобто тією, що взяла участь у розробленій нами навчально-тренінговій програмі.

У третьому розділі – *“Психологічні засоби оптимізації процесу розуміння пісенного тексту”* – подається загальна процедура організації та послідовність застосування програми психотехнічних вправ, обґрунтовується закладений у її зміст комплекс методичних прийомів, аналізуються результати, отримані на етапі формування, здійснюється порівняльний аналіз ефективності розробленої програми, накреслюються перспективи впровадження отриманих результатів.

Зміст програми складався із 22 занять тривалістю 1,5 – 2 години кожне.

Кількість учасників експериментальної вибірки в одній групі не перевищувала 15 осіб.

Загальна мета програми полягала у формуванні тієї необхідної і достатньої взаємопов'язаної єдності складових особистості, якими забезпечується успішність розуміння пісенного тексту (потреба у самореалізації, локус контролю, творча активність, емпатійність), а також в оволодінні адекватною для цього психологічною технологією, розробленою на базі стратегіальної концепції творчості.

Розроблена з цією метою навчально-тренінгова програма складалася з 3-х етапів: інформаційного (спрямованого на формування у досліджуваного базового рівня освіченості в галузі жанрової належності і особливостей пісенного твору), операційного (практичне опанування відповідними техніками і стратегіями аналізу пісенного тексту та його контекстуальності) та інтерпретаційного (обговорення результативності програми з огляду змісту породжених фактом участі у тренінгу психологічних новоутворень).

Експериментальна вибірка складалася із 62 осіб: із них гуманітарного профілю 26, технічного 21 і музичного 15 осіб. Якісно-кількісна оцінка ефективності впровадження експериментальної програми здійснювалась шляхом порівняльного аналізу із даними досліджуваних контрольної групи за допомогою методичних прийомів, що використовувалися на етапі констатації.

Проведений на завершальному етапі експерименту як кількісний інтер-і інтрагруповий аналіз відмінностей (за критерієм *t* Стьюдента), так і за психологічним змістом отриманих для кожної групи окремо результатів виявив

значні позитивні зміни більшості діагностованих параметрів у досліджуваних експериментальної групи, водночас і відсутність аналогічних зрушень у той самий термін у представників контрольної вибірки.

Таблиця 1

**Динаміка типів розуміння пісенного тексту
досліджуваними контрольної групи (n=85) до (А)
і на завершенні (Б) навчально-тренінгової програми**

А					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=39)	3 (7,7%)	9 (23,0%)	16 (41,0%)	8 (20,6%)	3 (7,7%)
Технічний профіль (n=31)	3 (9,7%)	14 (45,1%)	9 (29,0%)	3 (9,7%)	2 (6,5%)
Музиканти (n=15)	2 (13,3%)	3 (20,0%)	8 (53,4%)	2 (13,3%)	0 (0,0%)
Разом	8 (9,5%)	26 (30,6%)	33 (38,8%)	13 (15,3%)	5 (5,8%)

Б					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=39)	3 (7,7%)	10 (25,6%)	15 (38,4%)	8 (20,6%)	3 (7,7%)
Технічний профіль (n=31)	3 (9,7%)	15 (48,4%)	8 (25,7%)	3 (9,7%)	2 (6,5%)
Музиканти (n=15)	3 (20,0%)	3 (20,0%)	7 (46,7%)	2 (13,3%)	0 (0,0%)
Разом	9 (10,6%)	28 (32,9%)	30 (35,3%)	13 (15,3%)	5 (5,9%)

В цьому контексті критеріальним аргументом на користь зробленого висновку можуть слугувати відсотки випадків оволодіння досліджуваними експериментальної групи наприкінці експерименту, порівняно із констатувальним етапом, конструктивним (творчим) (12,9% на початку і 37,1% наприкінці), при одночасному зменшенні відсотків оперування ними розсудково-емпіричним (27,4% проти 12,9%), емоційно-образним (35,5% проти

25,8%), ідентифікаційним (12,9% проти 19,4%) і ригідним (11,3% проти 4,8%) типами розуміння пісенного тексту.

Таблиця 2

**Динаміка типів розуміння пісенного тексту
досліджуваними експериментальної групи (n=62) до (А)
і на завершенні (Б) навчально-тренінгової програми**

А					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=26)	3 (11,5%)	5 (19,2%)	9 (34,7%)	5 (19,2%)	4 (15,4%)
Технічний профіль (n=21)	2 (9,6%)	9 (42,8%)	5 (23,8%)	2 (9,5%)	3 (14,3%)
Музиканти (n=15)	3 (20,0%)	3 (20,0%)	8 (53,4%)	1 (6,6%)	0 (0,0%)
Разом	8 (12,9%)	17 (27,4%)	22 (35,5%)	8 (12,9%)	7 (11,3%)

Б					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=26)	11 (42,3%)	2 (7,7%)	4 (15,4%)	7 (26,9%)	2 (7,7%)
Технічний профіль (n=21)	6 (28,6%)	4 (19,0%)	7 (33,4%)	3 (14,2%)	1 (4,8%)
Музиканти (n=15)	6 (40%)	2 (13,4%)	5 (33,3%)	2 (13,3%)	0 (0,0%)
Разом	23 (37,1%)	8 (12,9%)	16 (25,8%)	12 (19,4%)	3 (4,8%)

Головний висновок здійсненого нами на завершенні дослідження зіставного аналізу полягає у тому, що за відсутності в арсеналі традиційного навчання психологічних засобів розвитку готовності майбутнього фахівця до адекватної деконструкції дійсного змісту пісенного твору, художній розвиток особистості залишається на пожертву неконтрольованих впливів, відтак і не виходить за межі довільних інтерпретацій і нерідко прямо помилкових

суджень. Доречність вказаного висновку виправдовують фактичні дані, представлені, зокрема, у табл. 1.

Навпаки, застосування спеціально організованого навчання, зокрема у формі творчого тренінгу, призводить до такої трансформації механізму розуміння, разом з цим і поєднаних із ним інтрапсихічних утворень, які можуть бути кваліфіковані як такі, що виводять процес комунікації особистості з твором мистецтва на рівень двостороннього творчого акту. Унаочненим прикладом обґрунтованості даного твердження слугують статистичні дані, що розміщені у табл. 2.

Таким чином, здійснений зіставний аналіз ефективності впровадження розробленої у даному дослідженні експериментальної програми оптимізації процесу розуміння студентською молоддю сучасних пісень дозволив отримати достатню аргументацію для констатації факту досягнення такого рівня розвитку останнього, який цілком узгоджується із уявленням про особистість як суб'єкта творчої самодіяльності.

У **висновках** підбиваються підсумки проведеного теоретичного і емпіричного дослідження, на підставі отриманих результатів формулюються загальні висновки, накреслюються перспективи подальшого вивчення проблеми.

Узагальнення результатів дослідження дозволило зробити низку висновків, що підтвердили сформульовані гіпотези:

- узагальнення досвіду дослідження проблеми розуміння у психології і дотичних до неї галузях дозволило констатувати, що в умовах глибоких трансформацій, пов'язаних із переходом суспільних відносин у якісно інший стан, тематика розуміння набуває особливого сенсу у розв'язанні широкого спектру питань, зокрема, у сфері досвіду освоєння суб'єктом світу культури загалом, мистецтва зокрема;
- зазначається, що у сучасній психології створено чимало продуктивних концепцій, що пояснюють природу розуміння в онтогенезі, організацію і функцію його у найрізноманітніших ситуаціях взаємодії суб'єкта із іншим, в тому разі і твором мистецтва. І тим не менш, здійснений у роботі аналіз дозволяє констатувати, що галузь пісенного мистецтва і до сьогодні залишається у психології без належної теоретико-методологічної і експериментальної підтримки;
- показано, що процес розуміння суб'єктом пісенного твору, його „синтезуючої ідеї” (В.О.Моляко) опосередковується як індивідуальним досвідом суб'єкта, так і наявною у його свідомості психологічною настановою до сприймання цього твору як об'єктивованої у слові реальності суб'єкт-об'єктних та суб'єкт-суб'єктних відносин людини як в історичній ретроспективі, так і сьогочасній соціально-культурній практиці її життєдіяльності;
- представлені нові експериментальні дані, які дозволяють пояснити низку особливостей процесу розуміння й інтерпретації такого особливого жанру мистецтва, як пісня. Зокрема; виявлено, що процес розуміння пісенного тексту принципово не редукується до простої сукупності компонентів, що належать до

його складу, але детермінується взаємопов'язаною єдністю загальних і особливих факторів (настанови, диспозиції, контекст, досвід діяння суб'єкта в культурі) як ключових чинників їх інтеграції; встановлені і пояснені корелятивні зв'язки між провідними формами настанов суб'єктів до пісенного жанру (інтерпретаційної, прагматичної, чуттєвої, резонансної та рецептивної) і типами розуміння останнього (продуктивним, розсудково-емпіричним, емоційно-образним, ідентифікаційним і конвенційним);

– доведено, що оволодіння досліджуваними відповідними стратегіями експлікації смислової структури (денотату) пісенного тексту постає основним механізмом актуалізації таких психологічних утворень (потреба у саморозвитку, внутрішній локус контролю, емпатійність), які складають неодмінну передумову самоздійснення особистості як суб'єкта творчої (перетворювальної) діяльності;

– констатується, що висунуте у дослідженні припущення щодо наявності відмінності процесу сприймання й розуміння пісенного тексту досліджуваними з різною фаховою належністю (гуманітарії, технічні спеціальності, музиканти) отримало лише часткове підтвердження. Встановлено, зокрема, відсутність відмінностей між вибірками досліджуваних гуманітарних і технічних факультетів і наявність певних відмінностей між зазначеними вибірками і студентами музичного відділення;

– емпіричним шляхом підтверджено, що трансформація типів розуміння пісенного тексту під впливом спеціально організованого навчання (творчого тренінгу) постає фактором зміни форм настанови, релевантних ознакам ініціальної особистості;

– отримані у підсумку втілення у зміст дослідження програми оптимізації процесу розуміння техніки творчого тренінгу були одержані і належним чином обґрунтовані результати, що доводять доцільність і перспективність вказаної техніки як ефективного засобу актуалізації тих інтрапсихічних утворень особистості, які у своїй цілісній єдності складають обов'язкову умову, водночас і механізм розвитку особистості як суб'єкта інноваційної діяльності.

Очевидно, що отримані у даному дослідженні результати і зроблені на їх підставі висновки не вичерпують усієї складності досліджуваної проблеми. Уведення в навчальну програму освітніх закладів творчого тренінгу як дійового засобу оптимізації процесу розуміння загалом, пісенних текстів зокрема, дозволило б створити психологічні передумови для породження у особистості сталої потреби в оволодінні як духовною спадщиною нації, так і власним внутрішнім світом. Вирішення зазначеної проблеми і складає найближчу перспективу подальшого дослідження.

Основний зміст дисертації викладено у таких публікаціях:

Статті, опубліковані у фахових виданнях, затверджених ВАК України:

1. Діхтяренко С.Ю. Психологічні проблеми розуміння студентами сучасних пісень / С.Ю. Діхтяренко // Збірник наукових праць Інституту психології

- ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Київ.: Гнозіс, 2002. – Т. 4. – Ч. 7. – С. 61–64.
2. *Діхтяренко С.Ю.* До питання про психологію розуміння пісень / С.Ю. Діхтяренко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Київ.: Гнозіс, 2003. – Т. 5. – Ч. 4. – С. 125–130.
3. *Діхтяренко С.Ю.* Психологічні аспекти розуміння та інтерпретації студентською молоддю пісенного тексту / С.Ю. Діхтяренко // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Т. X. – Частина 1 / За ред. акад. С.Д. Максименка. – Київ: Главник, 2007. – С. 90–96.
4. *Діхтяренко С.Ю.* Текстова діяльність як об'єкт психологічного аналізу / С.Ю. Діхтяренко // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. В.О. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – Т.12. – Вип. 4. – С. 66–73.
5. *Діхтяренко С.Ю.* Спілкування з музичним мистецтвом як прояв творчої активності особистості / С.Ю. Діхтяренко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка та Р.О. Семенової – Житомир.: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – Т. 6. – Вип. 3. – С. 110–115.
6. *Діхтяренко С.Ю.* Роль музичного мистецтва в соціалізації молоді / С.Ю. Діхтяренко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Київ: Гнозіс, 2008. – Т. 10. – Ч. 3. – С. 134–139.

Статті, опубліковані у спеціалізованих наукових журналах, збірниках наукових конференцій:

7. *Діхтяренко С.Ю.* Опис досвіду роботи класного керівника Городницької СШ Курницького Анатолія Пилиповича (Формування в учнів християнських цінностей) / С.Ю. Діхтяренко // Сільська школа: проблеми, пошуки, перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Черкаси, ОПОПП, 2000. – С. 49–50.
8. *Діхтяренко С.Ю., Данилевич Л.А.* Психологічні особливості розуміння музичних творів / С.Ю. Діхтяренко, Л.А. Данилевич // Формування гуманістичного світогляду учителя : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Умань: Науковий світ, 2001. – С. 118–119.
9. *Діхтяренко С.Ю.* Розуміння студентами сучасних пісень / С.Ю. Діхтяренко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – К., 2003. – Вип. 6. – С. 166–170.
10. *Діхтяренко С.Ю.* Проблема взаємодії музики і психіки людини / С.Ю. Діхтяренко // Підготовка вчителя до впровадження нових технологій навчання у малокомплектній школі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Київ: Науковий світ, 2004. – С. 116–117.

11. *Діхтяренко С.Ю.* До питання про музичні напрями / С.Ю. Діхтяренко // Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції „Науковий потенціал світу’2004”. Музика та життя. – Дніпропетровськ: Наука і світ, 2004. – Т. 36. – С. 13–14.
12. *Діхтяренко С.Ю.* Процеси розуміння у структурі творчої музичної діяльності / С.Ю. Діхтяренко // Творчий потенціал особистості: проблеми розвитку та реалізації: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Київ, 2005. – С. 222–225.
13. *Діхтяренко С.Ю., Данилевич Л.А.* Екопсихологічний підхід до розвитку обдарованої особистості / С.Ю. Діхтяренко, Л.А. Данилевич // Роль едукативного середовища у підготовці вчителя сільської школи: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Умань, 2007. – С. 124–126.
14. *Діхтяренко С.Ю., Шулдик Г.О., Чудаєва Н.В.* Практикум із загальної психології / С.Ю. Діхтяренко, Г.О. Шулдик, Н.В. Чудаєва. – Умань: АЛМІ, 2007. – 156 с.
15. *Діхтяренко С.Ю., Яблонський А.І., Данилевич Л.А.* Курсові роботи з психології: Навчально-методичний посібник / С.Ю. Діхтяренко, А.І. Яблонський, Л.А. Данилевич. – Умань.: РВЦ „Софія”, 2007. – 84 с.
16. *Діхтяренко С.Ю.* Формування здорового способу психічного життя молоді / С.Ю. Діхтяренко // Формування професіоналізму майбутнього фахівця в контексті вимог Болонського процесу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечнікова, 2008. – С. 111–112.
17. *Діхтяренко С.Ю.* Деякі питання розуміння тексту молодшими школярами / С.Ю. Діхтяренко // Проблеми дошкільної та початкової освіти у контексті сучасного виміру. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Умань: ПП Жовтий, 2008. – С. 44–46.

Анотації

Діхтяренко С.Ю. Психологічні особливості розуміння студентами сучасних пісень. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. – Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Київ, 2009.

Дослідження присвячено проблемі розуміння студентською молоддю сучасних пісень.

У роботі наводяться основні результати емпіричного дослідження особливостей розуміння у зв’язку з первинною настановою студентів щодо певного пісенного жанру і рівнем його розуміння.

У результаті експериментального дослідження виявлено п’ять форм вияву первинної настанови (інтерпретаційної, прагматичної, чуттєвої, резонансної і консервативної) та їх взаємозв’язок із певним типом розуміння пісенного тексту (конструктивним (продуктивним), розсудково-емпіричним (формально-логічним (значеннєвим), емоційно-образним, ідентифікаційним, ригідним), а також із певними особистісними утвореннями (потребою у самореалізації,

емпатією, рівнем суб'єктивного контролю, творчим потенціалом і загальною самооцінкою), поєднання яких розглядається як системне психологічне утворення суб'єкта розуміння.

У дослідженні представлені результати застосування авторської програми оптимізації процесу розуміння студентами пісенного тексту за допомогою прийомів творчого тренінгу.

Обґрунтовується теза про евристичність цієї програми як особливого психолого-педагогічного засобу породження новоутворень, притаманних особистості як суб'єкту творчої самодіяльності.

Ключові слова: настанова, розуміння, пісенний текст, новоутворення, творчий потенціал, самодіяльність, інтерпретація, саморозуміння.

Дихтяренко С.Ю. Психологические особенности понимания студентами современных песен. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.07 – педагогическая и возрастная психология. – Институт психологии им. Г.С. Костюка АПН Украины. – Киев, 2009.

Диссертация является теоретическим и экспериментальным исследованием проблемы понимания студенческой молодежью современных песен.

На основе систематизации и обобщения основных подходов к решению указанной проблемы в работе приводится аргументация о целесообразности рассмотрения феномена понимания как интегрального образования, которое может быть относительно полно описано на языке установки, ситуации, самодеятельности и личностных диспозиций.

В работе обосновывается положение о том, что адекватным, вместе с тем и перспективным, с точки зрения представления о песенном тексте как особом социокультурном канале взаимодействия субъекта с миром культуры, является разработанная и апробированная в многочисленных исследованиях технология стратегического подхода.

На основе качественного и количественного анализа полученных в ходе констатирующего исследования результатов было выделено пять основных форм установок исследуемых к содержанию песенных текстов, в частности, интерпретационная, прагматическая, гедонистическая, резонансная и консервативная, и коррелируемых с ними пять типов понимания – конструктивного, рассудочно-эмпирического, эмоционально-образного, идентификационного и ригидного, а также ряд личностных диспозиций (уровень субъективного контроля, творческий потенциал, эмпатийность, потребность в саморазвитии, смысложизненная ориентация), единство функционирования которых обеспечивает субъекту необходимый уровень успешности понимания вообще, песенного текста в частности.

В исследовании приводятся данные апробации и верификации разработанной авторской программы оптимизации процесса понимания студентами песенного текста с помощью приемов творческого тренинга.

Обосновывается положение о эвристичности данной программы как специального психолого-педагогического средства формирования новообразований, присущих личности как субъекту творческой самодеятельности.

Ключевые слова: установка, понимание, песенный текст, новообразование, творческий потенциал, самодеятельность, интерпретация, самопонимание.

Dichtjarenko S.Y. Psychological features of understanding students of modern songs – Manuscript.

Dissertation to gain Candidate degree in psychology, specialty 19.00.07 – pedagogical and developmental psychology – G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the Academy of Pedagogical Science of Ukraine. – Kyiv, 2009.

Research is devoted to a problem of understanding by students of modern songs.

In the robot the basic results of empirical research of features of understanding in connection with primary installation of students concerning certain песенного a genre and a level of its understanding are resulted.

As a result of an experimental research it is established five forms of primary installation (productive, is rational-empirical, sensual, identification and rigid) and their communication with the certain level of understanding of the text of a song (creative, is formal-logic, is emotional-shaped), and also from a number of personal formations (need for self-realization, empathy, a level of the subjective control, creative potential, the general self-estimation) which combination is considered as system psychological formation of the subject of understanding.

In research the given approbations and verifications of the developed author's program of optimization of process of understanding by students the text of songs by means of method creative training are cited.

The regulations about creativity the given program as special psychology-pedagogical means of formation of the new growths inherent in the person as the subject of creative amateur performance prove.

Key words: installation, understanding, the text of songs, a new growth, creative potential, amateur performance, interpretation, self-consciousness.